

4. Аспекти от европейския опит в защитата на децата от вредните телевизионни въздействия¹

Австрия

- първият немскоезичен обществен оператор, с правила срещу телевизионното насилие

Дания

- забрана на забраните

Испания

- изборът на операторите

Финландия

- пет правила за програмиране в защита на децата

Франция

- сигнатура за младежта

---

¹ Приложението е изготвено на база информацията от следните източници:

Parental Control of Television Broadcasting, Oxford University, PCMLP, 1999

Parental Control in a Converged Communications Environment, Oxford University, PCMLP, 2000

Австрия

Първият немскоезичен обществен оператор, с правила срещу телевизионното насилие

Австрийският обществен телевизионен оператор (ORF) е пионерът сред операторите, разпространяващи програма на немски език, който въвежда принципи и насоки за ограничаване на насилието, показвано на телевизионния екран. Препоръките са възприети през 1993 и все още са непроменени. Според тях излъчваните до 20.15ч всеки ден телевизионни програми трябва да бъдат подходящи за гледане от зрители на всякаква възраст. Съгласно правилата, филмите, класифицирани като "16 и над 16" не трябва да бъдат излъчвани преди 22.00ч. По изключение това е позволено, но само в случай, че филма е предварително редактиран.

В следствие последната поправка на австрийския Закон за радио и телевизия, приета в началото на 1999г., и вдъхновен от Директивата "Телевизия без граници", общественият телевизионен оператор в страната възприема идеята за класифициране и визуално сигнализиране на излъчваните от него предавания. Рейтинг системата не е задължителна за търговските оператори.

Освен времето ограничение 20.15ч., за задължително програмиране на програми, които не могат да увредят психическото и физическо развитие на подрастващите, ORF използва и три визуални символа за обозначаване на предаванията си. Визуалната сигнализация не се прилага върху рекламите, тъй като стандартните договори за реклама не дават право на оператора да маркира по какъвто и да било начин предоставените за излъчване рекламни клипове.

Дания

Забрана на забраните

Датската телевизия има дългогодишна традиция в областта на общественото радиоразпръскване. **Denmarks Radio**, което в момента е известно с името **Radiosymfonen** е основано през 1925г. От тогава до сега, фундаментален принцип при подбора на програмите е изключителният им просветителски и културен характер. Разбира се, съвременната конкурентна среда създава известни затруднения в отстояването на традициите, което съвсем естествено налага предприемането на мерки за регулиране на телевизионното съдържание. И тук проличава уникалният почерк на датската култура, която категорично се противопоставя на всякакъв вид забрани като средство за регулиране на отношенията. Всеобщото мнение е, че забраните привличат вниманието, провокират радикални действия и чувства и понякога водят до криминално поведение. “Забраненият плод” често се интерпретира като изключително атрактивен и изкусителен и именно поради това, датската култура и в частност регулация на телевизионното съдържание, отрича забраните.

Същото се прилага и по отношение защита на децата от вредните въздействия на телевизията. Според датския Закон за радиото и телевизията, операторите трябва да бъдат сигурни, че не разпространяват програми, които могат да увредят физическото, умственото и моралното развитие на подрастващите като за целта индивидуално контролират излъчването на порнографски програми или такива, които съдържат неоправдано насилие. Всички филми с порнографско съдържание са класифицирани като неподходящи за аудитория под 16 години, но няма изрични разпоредби за филми, съдържащи насилие или жестокост.

Общественият оператор **Denmarks Radio**, по собствено убеждение се въздържа от излъчването на неподходящи за деца програми преди **21** часа, а по всеобщо споразумение между всички оператори програмите с вредно за подрастващите съдържание се излъчват след полунощ. Игралните филми или сериали, които могат да увредят развитието на децата, обикновено са предшествани от звуково предупреждение. Подобни филми не се рекламират по време на детски програми, а само в програми, предназначени за възрастни.

Испания

Изборът на операторите

Испанският обществен телевизионен оператор **TVE** използва рейтинг система, базирана на възрастов принцип, от **1963** до средата на осемдесетте. Приложението ѝ касае най-вече филмите със сексуално съдържание. Общественото мнение, обаче смята този подход, от една страна поради стриктността на използването му и от друга поради цензурата в режима на Франко, за демодиран продукт, обслужващ отживели ценности. Това е причината някои от настоящите телевизионни оператори да се въздържат от употребата на съвременни системи за оценяване и сигнализиране на предаванията с оглед защита на подрастващите. Други, **Antena Tres**, например са убедени, че голяма част от родителите биха приветствали напътствия за това дали програмата е подходяща или не за децата им. Те защитават тезата, че визуалната сигнализация не е цензура, а необходимост.

Според испанското законодателство в областта на радиото и телевизията, програмите, рекламите и самопромоциите, които могат да увредят физическото психическо и умствено развитие на децата или такива, които съдържат порнографски или насилствени сцени,

трябва да бъдат съпътствани както от визуално, така и от звуково предупреждение за съдържанието им. Практиката показва множество несанкционирани нарушения на цитираното правило и малцина оператори, които се съобразяват с него. Това са **TVE**, **Canal Plus** и дигиталните сателитни **Via Digital** и **Canal Satélite Digital**. **Antena Tres** в момента дискутира възможностите за въвеждане на предупредителна и рейтинг система с тенденцията скоро това намерение да се осъществи. Всички от изброените оператори използват собствена система за класифициране и сигнализиране на предаванията си.

TVE класифицира най-вече филмите си, и по-рядко сериали и ситуационни комедии. Системата, която използва е подобна на тази при оценяване и сигнализиране на кино филмите с малката разлика, че категорията “-13” е заменена с “-12”. Символите се появяват в началото на програмата, както и след всяко прекъсване. Ето и останалите категории:

- (1) “Специално препоръчано за деца”
- (2) “Подходящо за всички”
- (3) “Не се препоръчва на лица под 13 години”
- (4) “Не се препоръчва за лица под 18 години”
- (5) “X” филми – филми с порнографско съдържание, в които насилието се използва като самозащита. Забранено е гледането за лица под 18 години. Рекламите за подобни филми не трябва да включват графики или снимки и е задължително да споменават, че филма може да бъде гледан само в кината, които имат специален лиценз за излъчването на подобни материали, като достъпа на лица под 18 години е категорично забранен.

Canal Plus сигнализира само филмовата си програма както следва:

зелен ключ - обозначава филми, които са подходящи за всякаква аудитория

син ключ – за зрители над **13** годишна възраст

оранжав ключ – за аудитория над **18** години

виолетов ключ – за “X” филми

Символите се появяват на екрана преди началото на филма, в телевизионните анонси в телетекста на **Canal Plus** и пресбюлетините, разпространявани от оператора.

Via Digital класифицира всички програми излъчвани по сателит. Системата, която използва оператора групира предаванията веднъж съобразно възрастовата група на зрителите, за която са подходящи, съответно **-14**, **-18** и втори път според съдържанието им – спорт, секс, документалистика и др. Предварителната информация за предаването се появява всеки път, когато зрителят иска да я види, чрез натискане на бутон от панела за дистанционно управление. Налична е също така и в отпечатаните телевизионни програми.

Canal Satélite Digital използва система която класифицира предаванията според съдържанието им: документалистика, филм, спорт, информация и др. Към всяка от тези категории има по няколко субкатегории, например група филми е разделена на драма, комедия, ужас, мюзикъл, фантастика, “X” филми. Съществува и категория “разни”, в която се включват предавания които трудно влизат в някоя от строго определените групи. Информация за класифицирането на предаването както и кратко предварително описание на съдържанието му може да се види от всеки зрител, в удобен за него момент след подаване на съответна команда от панела за дистанционно управление. Същата информация се намира и в телевизионните програми, отпечатани в пресата.

Каталунските кабелни оператори също са задължени от закона да използват визуална сигнализация за обозначаване на програмите си. Символите трябва да бъдат показвани в първите

пет минути от началото на програми, които включват насилие или сексуални сцени. Те са:

- Червен триъгълник – за предавания, които могат да увредят чувствителността на подрастващите чрез сцени на насилие или секс
- Два червени триъгълника – за програми, които могат да окажат вредно влияние върху подрастващите поради наличието в тях на насилие, жестокост и порнография

Финландия

-Пет правила за програмиране в защита на децата

Финландската радиоразпръсквателна компания **Yleisradio (YLE)** е общественият оператор на Финландия, който излъчва програма на два канала **TV 1** и **TV2**. Финландската обществена телевизия се финансира чрез потребителски такси и не разпространява реклами. Програмите на **TV 1** и **TV2** са конкурирани от програмите на двата търговски оператора, излъчващи на територията на страната. Това са **MTV3** и **Nelonen**.

Отличителна традиция е доскорошният отказ от всякакви видове рейтинг системи за оценяване и класифициране на излъчваните предавания. Вместо това, административния борд на обществения оператор се подчинява на следващите пет правила за програмиране с цел предпазване на подрастващите и човешкото достойнство. Насоките са в сила от **1987г** и важат за **YLE** и **MTV3**.

1. **YLE** и **MTV3** се съгласяват да бъдат изключително внимателни при селектирането на програмите, които представят и биха могли да внушат насилствени поведенчески модели. Сериалите и игралните филми също подлежат на предварително оценяване и могат да бъдат забранявани, ако е необходимо. Ограниченията на

програмата с цел предпазване на аудиторията, трябва да бъдат предмет на постоянни дискусии.

2. **YLE** и **MTV3** са длъжни да дават информация за предаванията си в пресата. Телевизионните компании поемат задължението да отговарят в програмите си на въпроси, касаещи телевизионното насилие, и да представят резултатите от актуалните научни изследвания по темата. Родителите трябва да бъдат информирани за възможните негативни последици от насилието, което децата им виждат по телевизията.
3. **YLE** и **MTV3** се съгласяват да спазват изискването подходящите за деца предавания да бъдат програмирани до **21.00 ч.**, а неподходящите след това. Редки изключения се допускат, но с предупреждението, че следващата програма или част от нея може да причини дискомфорт у някои зрители. Компанията поемат отговорността да информират аудиторията си за този програмен принцип, с оглед повишаване на ефективността му.
4. Изборът на предавания трябва да бъде воден от тези, които поддържат и провокират положително отношение към живота и отрицателно към насилието и жестокостта. Това важи с особена сила за предавания, предназначени за детска и младежка аудитория.
5. Търговската оператор **MTV**, също е длъжен да прилага горепосочените принципи в програмната си политика.

От началото на **1999 г.** финландските национални телевизии договарят принципи за регулиране на неподходящите за деца предавания, според които телепредаванията се разделят на две категории: **(1)** забранени за деца под **16** години и **(2)** неподходящи за деца над **16** години. Всяка компания има право да маркира предаванията си по собствен начин, а оценката и класифицирането им е задължение на съответни съвети, издигнати от оператора или на

служители, отговорни за програмирането и редактирането на предаванията.

Франция

Сигнатура за младежта

Първата система за оценяване и класифициране на телевизионните предавания е въведена през ноември **1996г.** от телевизионните оператори във Франция, по инициатива на Висшия аудиовизуален съвет. Решението е предшествано от няколкомесечни дискусии по въпроса за защита на децата от вредните телевизионни влияния между представители на публичната власт, производителите на телевизионни програми, родителите и асоциациите на зрителите. Договорената система за защита на подрастващите се разгръща на три нива – **(1)** класификация на програмите, **(2)** програмиране на предавания с възможно вредно съдържание в определен часови пояс и **(3)** употреба на съответна за всяка категория визуална сигнализация. Системата е възприета от националните ефирни телевизии (**FRANCE 2, FRANCE 3, TF1, RFO, CANAL +, M6**), като в името на по-доброто възприемане визуалната сигнализация е хармонизирана през **1998г.** с тази, която **CANAL +** използва от създаването си. Нещо повече – правилата за закрила на децата са включени в индивидуалните лицензии на операторите, разпространяващи програми на територията на Франция.

Критериите за класифициране на предаване или програма са няколко: характер и брой на сцените, съдържащи жестокост, сценарният контекст, в който са разположени, използването на жестокостта за разрешаване на конфликти, ракурс и план при заснемане на кадъра, реализъм на представяне, звукови ефекти и възможности за възприемането им, използване на теми като

наркотици, самоубийство, жестокост, проявена към деца, инцес, представяне на сексуални актове, деградирани жени, представяне на психологията и характера на героите, участието на деца в сцени на жестокост и насилие и др. Задължително условие е критериите да се прилагат за всеки отделен епизод или серия.

“Сигнатурата за младежта” разделя некодирани програми в пет категории. Визуалният знак е съпътстван с допълнителни понятия за предаванията от втора до пета група. Пиктограмите трябва да присъстват от началото до края на сомопромоциите на съответните предавания.

Първа категория

Гледането на предаването е допустимо за всякаква аудитория. Предаването не се обозначава. По избор някои оператори използват зелена точка.

Втора категория

Не се препоръчва гледане на деца под **10** години. Ако предаването има продължителност по-малка или равна на **30** минути, пиктограмата трябва да присъства на екрана най-малко през първите пет минути. При по-дълга програма и прекъсвания за реклама, освен в първите пет минути, знакът се поставя за **60** секунди след всяко рекламно прекъсване. Ако предаването продължава повече от половин час и е непрекъснато – знакът може да бъде изписван по избор – в първите пет минути и за всяка първа секунда от всяка минута след петнадесетата или в продължение **12**те начални минути. Съдържанието на пиктограмата се допълва от надпис “непрепоръчително за деца под **10** г.”, който се изписва или като бланк минимум минута от началото, или на пълен екран за **12** секунди преди старта на класифицираната във втора група програма. Предаванията от тази категория могат да бъдат излъчвани през деня, но ако не са предназначени за децата.

Трета категория

Не се препоръчва за деца до **12** години, забранено е гледането на деца под **12** годишна възраст в кината. Характерно за предаванията и филмите, класифицирани в тази група е системното повтаряне на жестокост, психическо и физическо насилие. Пиктограмата стои през цялото време на екрана и се допълва от понятието “непрепоръчително да деца под **12** години”, което се изписва както надписа за втора категория. Не забранено разпространяването на предаванията то трета категория преди **22** часа, с изключение на дните вторник, петък и събота, както и през училищните ваканции

Четвърта категория

Не се препоръчва за деца до **16** години, забранено гледането на същата група в кината. Произведението съдържа голям брой еротични сцени и/или насилие и жестокост. Визуалният знак напомня характера на програмата непрекъснато през цялата ѝ продължителност и се допълва от понятие “непрепоръчително за деца под **16** години”, което се изписва както понятията от предишните категории. Предавания, категоризирани в тази група, които рискуват да увредят психическото, физическо и умствено развитие на децата под **16** годишна възраст са забранени за разпространяване преди **22.30** часа и реклами за тях не могат да се излъчват преди **20.30** ч.

Пета категория

Не се препоръчва за лица под **18** години и забранено за същите в кината. Сигнатурата присъства неотменно на екрана от началото до края на предаването и е придружена от “непрепоръчително за лица под **18** години” изписвано на бланк за една минута от началото или на цял екран за **12** секунди преди началото. Тези предавания са забранени за некодирани програми.

Сигнатурата трябва да бъде изписвана в десния долен ъгъл на екрана. Приложението ѝ се следи изключително и стриктно от

Висшия съвет по аудиовизия, а всеки оператор създава собствен комитет за класифициране на предаванията.

Въвеждането на подобна сигнатура за младежта е дискуссионна тема във френската част на Белгия. Германската общност също обмисля варианта, а фламандската споделя мнението, че всяка сигнализация на телевизионните предавания увеличава зрителския интерес към тях и далеч на предпазва подрастващите от вредните телевизията.